

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА ОБ'ЄКТИВНИХ ФОРМ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛІВ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ)

Медицький Ігор Богданович

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю
та кримінального права*

*Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Законодавчою реакцією на розв'язану проти України збройну агресію стали суттєві новели у законі про кримінальну відповідальність, Особлива частина якого була розширена за рахунок появи нових та змін уже чинних кримінально-правових норм. Чималий дослідницький інтерес до своєї конструкції та змістовного наповнення викликала поява ст. 111-1 КК, прийняття якої започаткувало регламентацію протидії засобами кримінально-правового впливу непоодиноким випадкам колабораційної діяльності. Практичне застосування згаданої норми прогресує, з огляду на звільнення ЗС тимчасово непідконтрольної Україні території, а також достатньо інтенсивну діяльність органів кримінальної юстиції. За матеріалами Офісу Генерального прокурора, упродовж 2022 р. обліковано 3 851 кримінальне правопорушення за ст.111-1 КК, з яких у 1 090 випадків особам вручено повідомлення про підозру, 620 проваджень направлені до суду з обвинувальним актом¹. Станом на початок квітня 2023 р. обліковано уже 4 887 випадків колабораційної діяльності². Судами першої інстанції (2022 р.) розглянуто 308 проваджень за ст.111-1 КК, з яких 268 завершені постановленням вироку. Вироками, що набрали законної сили, засуджено: 140 осіб – за ч.1 ст.111-1 КК; 14 осіб – за ч.2 ст.111-1 КК; 17 осіб – за ч.4 ст.111-1 КК; 1 особа – за ч.5 ст.111-1 КК; 4 особи – за ч.7 ст.111-1 КК³.

---

¹ Офіс Генерального прокурора. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі (січень-грудень 2022). Отримано з <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

² Офіс Генерального прокурора. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення рф (2023, 4 квітня). Отримано з <https://www.gp.gov.ua/>.

³ Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження (2022). Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання (2022). Отримано з https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022.

Автором, шляхом вільного доступу до ЄДРСР, було вивчено матеріали 150 вироків, постановлених судами України упродовж квітня 2022 – січня 2023 рр. за ст. 111-1 КК України, з яких:

– 99 вироків (65,1%) за ч.1 ст.111-1 КК. Практика свідчить, що у абсолютній більшості випадків аналізованої протиправної поведінки має місце її симбіоз – одночасне поєднання публічних заперечень та закликів (обґрунтованою видається заміна у ч.1 ст.111-1 КК сполучника «або» сполучником «та (або)». – *І. М.*), змістовне наповнення яких може бути різним та зводиться до: невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території (надалі по тексту – ТОТ) нашої держави, шляхом висловлення тверджень про те, що міста України насправді російськими, а також необхідності проведення референдумів з метою визначення їх приналежності до певної держави; наведення компрометуючих ЗС інформаційних матеріалів, які звинувачують українську армію у знищенні цивільної інфраструктури та вбивствах мирного населення, прославляють прихильників лднр та днр, а також зс рф у військовій агресії проти України; створення у суспільстві думки про виправданість та легітимність дій представників влади і службових осіб збройних сил рф щодо вторгнення та окупації території України; тверджень про неприйнятність існування України як суверенної держави та правомірність поширення суверенітету рф на ТОТ; заперечень факту, що саме рф є ініціатором міжнародного військового конфлікту тощо.

Ознака публічності пов'язана із вчиненням кримінального правопорушення у громадських місцях / місцях масового перебування громадян, як класичних (зупинки громадського транспорту, заклади торгівлі і харчування, культури, підприємства, установи і організації тощо), так і доволі нетипових (ДУ «Харківський слідчий ізолятор», вирок *Жовтневого районного суду м. Харкова від 08.07.2022 р. у справі № 639/1837/22*). Також звертає на себе увагу високий (40,4) відсоток вчинення аналізованої протиправної поведінки способом поширення матеріалів у соціальних мережах групах за допомогою Інтернет-ресурсів (у тому числі заборонених «Вконтакте», «Однокласники»), Telegram-каналів тощо. Не дивлячись на те, що найбільш криміногенною (за інформацією Офісу Генерального прокурора) є вікова категорія колаборантів 40-54 років (41%), їх технічна грамотність та навички комунікації перебувають на достатньому для досягнення бажаної цілі рівні. Особливо, якщо зважити на необхідність подолання заблокованих соціальних мереж держави-агресора за допомогою використання віртуальних приватних мереж (VPN) чи іншим чином;

– 32 вирокі (21%) за ч.2 ст.111-1 КК. Мова йде про зайняття посад, не пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у сільських, селищних, міських окупаційних адміністраціях чи пов'язаних з ними підрозділах та виконання функцій: голови чи секретаря відповідної ради (формування

списків осіб та збір їх паспортних даних, розповсюдження гуманітарної допомоги серед населення, поширення агітпродукції із закликами до підтримки рішень та дій держави-агресора і повалення конституційного ладу України та ін.); працівника відділу житлово-комунального господарства (складення списків потреб у закупівлі паливно-мастильних матеріалів, кандидатів на роботу у бригадах благоустрою та ін.); діловода (видача довідок, ведення обліку та зберігання документів, реєстр вхідної та вихідної документації, здійснення прийому громадян та ін.); соціального працівника (відвідування пенсіонерів та людей з інвалідністю з метою надання допомоги по господарству, забезпечення останніх за необхідністю ліками; здійснення прийому пенсіонерів, складання списків на виплати пенсіонерам грошової допомоги від рф, здійснення виписок посвідчень та довідок для продовження групи інвалідності та ін.); працівника сектору охорони здоров'я (контроль за діяльністю закладів, підприємств та установ охорони здоров'я, забезпечення населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення та ін.); працівника відділу освіти (проведення культурно-масових заходів для учнів навчальних закладів, організація проведення гурткової роботи, робота з документообігом та ін.).

У окремих ситуаціях констатуємо неповноту кримінально-правової кваліфікації ситуацій за наявності реальної сукупності. Так, поза увагою та належною оцінкою Глобинського районного суду Полтавської області залишилася та обставина, що «...підсудна не тільки виконувала функції секретаря голови селищної ради але й супроводжувала їх виконання публічним запереченням здійснення рф збройної агресії проти України та закликами до підтримки рішень та дій держави-агресора та її збройних формувань» (*вирок від 11.10.2022 р. у справі № 527/2285/22*);

– 11 вироків (7,2%) за ч.4 ст.111-1 КК. Як вказують судові матеріали, на даний момент надання матеріальних ресурсів державі-агресору не носить системного характеру, обмежуючись одиничними прикладами забезпечення представників військових формувань ворога продуктами харчування; алкогольними напоями; промисловими товарами; паливом; актуальною інформацією про місцеперебування військовослужбовців ЗСУ, представників територіальної оборони, учасників бойових дій та громадян з активною проукраїнською позицією; допомогою у будівництві блок-постів; переховуванням представників збройних та воєнізованих формувань держави-агресора на території, підконтрольній Україні. Вказана протиправна поведінка обумовлена, головним чином, бажанням отримати від представників окупаційної влади преференцій для подальшого тривалого проживання на окупованій території, безперешкодного по ній переміщення, зайняття підприємницькою діяльністю.

Обов'язковою ознакою при кваліфікації виступатиме державна реєстрація провадження господарської діяльності, безвідносно від того, де і за яких умов вона відбувалася – згідно вимог чинного закону

України та на підконтрольній їй території чи у взаємодії з державою-агресором й на виконання вимог «окупаційного законодавства». Важливо, що досліджувана протиправна поведінка може мати місце й на території рф, прикладом чого є кваліфікація за ч. 2 ст. 28, ч. 4 ст. 111-1 КК дій осіб, які «...надавали консультаційні послуги у сфері інформатизації, а також по забезпеченню діяльності бухгалтерських баз підприємств через програмне забезпечення 1 С, у тому числі компаніям, які знаходились на території рф та Донецької області» (*вирок Печерського районного суду м. Києва від 26.09.2022 р. у справі № 757/15806/22-к*);

– 3 вирокі (1,9%) за ч.5 ст.111-1 КК. Мова йде про випадки добровільного зайняття / обрання на посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у незаконних органах влади, створених на ТОТ (керівник комунального підприємства, провідний спеціаліст у відділі гуманітарної допомоги окупаційної адміністрації);

– 2 вирокі (1,3%) за ч.6 ст.111-1 КК. Як проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором кваліфіковано дії осіб із прикріплення прапору рф з написом «Одесса русский город» на будівлі багатоквартирного житлового будинку, а також фото і відеозйомку для їх подальшої передачі представникам рф (*вирок Київського районного суду м. Одеси від 25.11.2022 р. у справі № 947/26981/22*); як здійснення інформаційної діяльності – виготовлення листівок для підтримки «духу російських солдат», з подальшим їх розповсюдженням на території Луганщини (*вирок Дзержинського районного суду м. Харкова від 28.12.2022 р. у справі № 638/7303/22*);

– 5 вироків (3,2%) – за ч.7 ст.111-1 КК. Лише один вирок стосувався факту добровільного зайняття особою посади у незаконному правоохоронному органі – «исполняющего обязанности заместителя прокурора Новопокровского района Генеральной прокуратуры ЛНР» (*вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 13.12.2022 р. у справі № 344/10333/22*). Питання наявності/відсутності організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у підсудного, з огляду на займану посаду, у вирокі не піднімалося. Решта випадків припадає на надання збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора чи аналогічного роду формуванням, створеним на ТОТ, допомоги у веденні бойових дій проти ЗСУ та інших військових чи добровільних формувань шляхом інформування про дислокацію підрозділів ЗСУ, їх чисельність, озброєння та пересування військової техніки, місце проживання військовослужбовців.